

РЕШЕНИЕ

№ 1330

гр. София, 06.03.2024 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

СОФИЙСКИ ГРАДСКИ СЪД, ГО I-12 СЪСТАВ, в публично заседание на осми февруари през две хиляди двадесет и четвърта година в следния състав:

Председател: Кирил Ст. Петров

при участието на секретаря Ирина Ст. Василева
като разгледа докладваното от Кирил Ст. Петров Гражданско дело № 20231100100053 по описа за 2023 година

Производството по делото е образувано по искова молба, подадена от Ф. А. А., с ЕГН *****, с постоянен адрес: с. Бойно, ул. „****“, община КърджА., област КърджА., чрез адвокат М. И., вписан в САК, със съдебен адрес: гр. София, ул. „****“, ет. 2, офис 28, против Прокуратурата на Република България, с адрес: гр. София, бул. „Витоша“ № 2, с която е предявен иск с правно основание чл. 26 ЗОДОВ, като се иска осъждане на ответника да заплати на ищеца сумата от 120 000 лв., представляваща обезщетение за неимуществени вреди от нарушаване на правото на разглеждане в разумен срок на сл. дело № 1/1991 г. по описа на Прокуратура на Въоръжените сили, впоследствие преобразувано в сл. дело № 780-II/1998 г. по описа на ВОП – София, а сега ДП № II-048/1999 г. по описа на ВОП – София, известно в публичното пространство като делото за т. нар. „Възродителен процес“, за периода от образуването му през януари 1991 г. до момента на предявяване на иска, ведно със законната лихва за забава по чл. 86 ЗЗД, считано от 03.01.2020 г. /три години преди датата на предявяването на иска/ до окончателното изплащане на сумата. Претендира разноски по делото.

Ищецът предявява претенция за обезщетение за неимуществени вреди, възникна. от продължилото извън разумните срокове за разглеждане наказателно производство, претърпени като пострадало лице на основание чл. 74, ал. 2 НПК – наследник по закон на А. С.А. (с принудително дадени имена А.С.А.), с ЕГН *****, починал на 10.10.2010 г., както и в лично качество на основание чл. 74, ал. 1 НПК. Релевира се, че спрямо бащата на ищцата е осъществена репресия и насилствена асимилация по време на т. нар. „Възродителен процес“. Излагат се подробни съображения за извършените спрямо него посегателства, по-конкретно – лишаване от свобода за повече от 3 години, както следва: в затвора и лагера на о. Белене /от 04.01.1985 г. до 04.01.1986 г./ и в с. Галатин, обл. Враца /от 04.01.1986 г. до 13.09.1988 г./. Ищцата поддържа, че макар и да не е била лишавана от свобода, тя и цялото ѝ семейство на лично основание също се явяват пострада. от престъпленията, предмет на разследването, защото в резултат на задържането на баща ѝ години наред са били засегнати правата им на личен и семеен живот, на достойнство и зачитане на личния интегритет, което наред с насилствената асимилация, се отразило върху

психичното ѝ здраве. Впоследствие А. С.А. бил принуден от властите през 1989 г. да напусне страната и да се установи да живее в Република Турция. Сочи се, че било образувано Сдружение „За справедливост, права, култура и солидарност на Балканите“, на което по-късно ищцата станала член, чиято цел било да подпомага пострада.те в комуникацията с властите в България относно започнатото разследване за издирване, установяване и търсене на отговорност от виновниците за т. нар. „Възродителен процес“. Единствените актове на Прокуратурата, постановени по делото, които били връчени на някои от пострада.те, но не и на ищцата, били постановление от 04.10.2018 г. за спиране и от 31.05.2022 г. за прекратяване на наказателното производство. Сочи се, че първите разпити на пострада. по делото били осъществени едва след 2000 г., като бащата на ищцата бил сред разпитваните, но тя не е била призовавана като свидетел.

Излагат се доводи, че с тези си действия прокуратурата е лишила ищцата, баща ѝ и всички други пострада. и семействата им от възможността да получават информация за развитието на делото, както и да предявят претенции за репарирание на причинените им с разследваните деяния вреди от произволното лишаване от свобода, подлагането на изтезания, жестокото, унижително и нечовешко отнасяне и наказание в периода на т.нар. „Възродителен процес“.

Ищцата посочва, че разследването и досъдебната фаза по сл. дело 1/1991 г. по описа на Прокуратура на Въоръжените сили, впоследствие преобразувано в сл. дело № 780-II/1998 г. по описа на ВОП – София, а сега ДП № II-048/1999 г. по описа на ВОП – София, продължава повече от 30 години. Поддържа, че прекомерната продължителност на делото нарушава правото ѝ по чл. 6§1 от ЕКЗПЧОС за разглеждане и приключване на делото в разумен срок, като отговорност за необоснованото забавяне на производството носи Прокуратурата. Оценява претърпените от нея лично и в качеството на наследник на баща си А. С.А. неимуществени вреди от нарушението по чл. 6 §1 от ЕКЗПЧОС на 120 000 лв. /по 2000 евро за всяка година/.

В законоустановения срок по чл. 131 ГПК е ангажиран отговор от страна на ответника – Прокуратура на Република България. Оспорва редовността на исковата молба поради несъответствие в обстоятелствената част и петитума, тъй като не било ясно да. претендираните от ищцата вреди са понесени в лично качество или в качеството ѝ на наследник на А. С.А.. Поддържа, че искът се явява недопустим, тъй като ищцата не е легитимирана по чл. 6, ал. 1 ЗОДОВ да претендира обезщетение за неимуществени вреди, претърпени от наследодателя ѝ вследствие нарушаването на правото му за разглеждане и решаване в разумен срок на процесното следствено дело, нито е легитимирана да предявява иск за репарирането им в лично качество. Позовава се също така на недопустимост на иска и поради липса на обратно действие на разпоредбата на чл. 26 ЗОДОВ /приета с ДВ бр. 98/11.12.2012 г., в сила от 15.12.2012 г./, поради което счита, че не могат да се обезщетяват вреди, настъпили до тази дата.

По същество счита, че производството не е продължило извън разумния срок при съобразяване на правната и фактическата сложност на делото, броя на страните, обема на доказателствата, както и необходимостта да се извършват процесуални действия чрез съдебни поръчки до Република Турция, които не са изпълнявани, изпълнявани са частично и с огромно забавяне. По-нататък, намира, че не са настъпили твърдените от ищцата неимуществени вреди като пряк и непосредствен резултат от релевираното нарушение на правото на разглеждане на досъдебното производство в разумен срок. Поддържа, че вредите от предходното увреждане /репресията по време на т. нар. „Възродителен процес“/ не подлежат на обезщетяване по чл. 26 ЗОДОВ, а спрямо тях е приложим специалният ред по Закона за политическата и гражданска реабилитация на репресирани лица. Оспорва размера на претендираните вреди като несъобразен с критериите по чл. 52 ЗЗД, както и началния момент на акцесорната претенция за законна лихва за забава.

Софийски районен съд, като прецени събраните по делото доказателства и доводи на страните съгласно чл. 235, ал. 2 ГПК, намира за установено следното:

От фактическа страна съдът намира следното:

Страните не спорят, а и от представените по делото писмени доказателства се установява, че бащата на ищцата А. С.А. е бил задържан и лишен от свобода в затвора и лагера на о. Белене в периода от 04.01.1985 г. до 04.01.1986 г. и лишен от свобода в с. Галатин, обл. Враца от 04.01.1986 г. до 13.09.1988 г. Не е спорно, че лицето е било принудено от властите в България през 1989 г. да напусне страната, като се е установило да живее в Република Турция.

Не се спори още, че принудително са сменени рождените турски имена на А. С.А. с български имена. Видно от удостоверение за идентичност на лице с различни имена № 16 от 26.04.2021 г. /л. 180 гръб/ принудителните имена на лицето са А.С.А., но във останА. приложени по делото документи лицето фигурира с имената А.С.А..

От удостоверение за наследници № 17 от 26.04.2021 г. /л. 181/ се установява, че А. С.А. е починал 2010 г., ищцата Ф. А. А. е негова дъщеря и **единствена негова наследница**.

По делото се установява, че ищцата е член на „Сдружение за правосъдие, права, култура и солидарност на Балканите“, а видно от представения по делото Устав на Сдружението /л. 244 гръб – л. 255/ една от основните му цели е действия в насока възстановяване на правата и обезпечаване на понесените материални и нематериални щети на представители на турското население и техните семейства, живущи на Балканите и особено в България, които в различни периоди са се противопоставили на наложената им асимилационна политика.

В Държавен вестник бр. 44/01.06.1990 г. е публикувано решение на Народното събрание, Парламентарна комисия за разглеждане и решаване на някои неотложни въпроси, свързани с допуснати деформации и нарушения на законността в държавния, обществен и стопанския живот, с което е обявена политическа и гражданска реабилитация за неоснователно лишаване от свобода и въдворяване в Белене на 517 лица във връзка с насилствената промяна на имената на една част от българските граждани, като в решението е посочено и името на А.С.А..

Видно от приетите по делото и неоспорени от страните писмени доказателства на 31.01.1991 г. с постановление на прокурор при Прокуратурата на въоръжените сили е образувано сл. дело № 1/1991 г. по описа на Прокуратурата на въоръжените сили, преобразувано в сл. дело № 780-II/1998 г. на ВОП – София, а след това преобразувано в ДП № II-048 от 1999 г. на ВОП – София, за разследване на извършени по време на Възродителния процес престъпления.

Установява се, че сл. д. № 1/1991г. е водено срещу петима обвиняеми за престъпления по чл. 162, ал. 1, във вр. с чл. 20, ал. 2 НК, за това, че в периода от 1984 г. до 1988 г., при условията на продължавано престъпление всеки от тях в съучастие с други лица е проповядвал и подбуждал към национална вражда и омраза, а впоследствие по обвинение за престъпление по чл. 387, ал. 2 НК, във вр. с ал. 1 и чл. 20, ал. 2 НК, че през периода от 1984 г. до 1988 г. при условията на продължавано престъпление обвиняемите злоупотребили и превишили властта си с цел постигане на консолидация на българската нация чрез насилствена асимилация на мюсюлманското малцинство в страната, включваща принудителна смяна на имената на българските мюсюлмани, принудително затваряне в лагери на о. Белене, принудително преместване от работа и дисциплинарно уволнение поради несъгласие с промяната.

На 20.07.1993 г. и на 19.12.1997 г. в съда са внасяни обвинителни актове срещу обвиняемите, но образуваните въз основа на тях съдебни производства са прекратявани, съответно през 1994 г. и през 1998 г., поради допуснати процесуални нарушения,

изразяващи се в непосочване на пострадалите лица за определяне на характера и размера на вредите от инкриминираното деяние, засягащо както правото на защита на обвиняемите, така и правата на пострадалите лица при образуване на съдебното производство – чл. 54 и 55 от НПК (отм.), неясно изложение на обстоятелствата или липсата на такова относно състава на престъплението по чл. 387, ал. 2 във вр. с ал. 1 от НК, за което е повдигнато обвинение, противоречия в обвинителния акт и нарушения на правото на защита на обвиняемите. Делото е било връщано на Прокуратурата за отстраняването на тези нарушения на процесуалните правила, съответно на 09.02.1995 г. и 28.04.1998 г., като след прекратяването му през 1998-1999 г. по отношение на двама от обвиняемите поради настъпилата им смърт, същото е продължило само спрямо един от обвиняемите.

С постановление от 04.10.2018 г. досъдебно производство № П-048/1999 г. по описа на ВОП – София е спряно на основание чл. 244, ал. 1, т. 1, във вр. с чл. 25, ал. 2 във връзка с чл. 242, ал. 1, предл. 2 НПК поради невъзможност безспорно установени очевидци на извършеното деяние да бъдат разпитани, включително по делегация, чрез видео или телефонна конференция, като за целта е била изпратена молба за правна помощ до Република Турция. Същото постановление се установява от приложените по делото доказателства, че е било връчено на Ф. А. А. и впоследствие обжалвано от нея в качеството ѝ на наследник на А. С.А. /видно от приложените по делото жалби, съответно от 24.01.2022 г. – л. 277-279, и от 02.02.2022 г. – л. 269-274/.

С постановление от 31.05.2022 г. на Военно-окръжна прокуратура – София е прекратено наказателното производство поради смъртта на 31.03.2022 г. на последния обвиняем по делото, което постановление също се установява да е било обжалвано от ищцата с жалба от 13.06.2022 г., но с определение от 22.12.2022 г. по ВНЧД №821/2022 г. Софийския апелативен съд е отменил постановлението по съображения за допуснати съществени процесуални нарушения. Съдът е приел, че смъртта на обвиняемия позволява наказателното производство да бъде прекратено спрямо починалото лице, но не дава възможност за прекратяване на цялото наказателно производство, без прокурорът да се е произнесъл по това дали има извършено престъпление, какво е това престъпление и има ли други лица, които биха могли да носят отговорност за престъплението, ако такова е налице. В Постановлението на Военно-окръжна прокуратура – София от 31.05.2022 г. за прекратяване на наказателното производство липсва отговор на тези въпроси, независимо от налицето по делото на многобройни молби на пострадалите лица и техните защитници с твърдения за осъществяване на престъпления с различна правна квалификация от тази, която е била приета от ВОП – София, както и за лица, различни от обвиняемите по делото, носещи отговорност за тези престъпления. Едва след отговор на тези въпроси и то след като разследването по досъдебното производство е приключило по съответния ред на чл. 227 – чл. 230 НПК, прокурорът би могъл да прекрати изцяло наказателното производство, ако приеме, че престъплението е само това, за което е било повдигнато обвинение на обвинените лица.

Ето защо към момента на приключване на съдебното дирене – 08.02.2024 г., досъдебно производство № П-048 от 1999 г. на ВОП – София за разследване на извършени по време на т.нар. „Възродителния процес“ престъпления е висящо – не е приключило с окончателен влязъл в сила съдебен акт, което обстоятелство не се оспорва от страните.

По делото са събрани гласни доказателства чрез разпит на свидетеля А.М.А. – дъщеря на ищцата и внучка на А. С.А., която сочи да има преки впечатления от отрицателното отражение на липсата на справедливост и осъждане на виновните за Възродителния процес лица върху своя дядо и своята майка.

При така установената фактическа обстановка, съдът достигна до следните правни изводи:

Предявени са субективно съединени иски с правно основание чл. 26 ЗОДОВ вр. с чл. 6, § 1 КЗПЧОС;

По възражението за недопустимост на производството:

В депозирания по делото в срок отговор на исковата молба Прокуратурата на Република България е релевирала възражение за недопустимост на предявения от страна на Ф. А. А. иск в качеството ѝ на наследник на А. С.А. поради липса на процесуална легитимация за това, доколкото същата не е била страна в твърдяното за забавено досъдебно производство. Оспорена е и процесуалната легитимация на ищцата да предяви иск по чл. 26 ЗОДОВ в личното ѝ качество на пострадала от деянията, предмет на разследването.

Легитимиран да предяви иск по чл. 26 ЗОДОВ за вреди от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок е страна в производството. Доколкото процесното наказателно производство понастоящем се намира в своята досъдебна фаза, страни по него се явяват обвиняемият и пострадалото лице. Ищцата е наследник на А. С.А. – неин баща. Установява се от приложените по делото писмени доказателства, че Ф. А. А. е подавала двукратно – на 06.01.2022 г. и на 15.12.2022 г. молба на основание чл. 75, ал. 3 НПК за участието си в качеството на пострадал от деянията, предмет на ДП № II-048/1999 г., по смисъла на чл. 74, ал. 2 НПК като наследник на А. С.А., в резултат на което на същата са връчвани актове на органите на досъдебното производство за сведение, сред които описаното по-горе постановление за прекратяване на делото. Следователно **след смъртта на А. С.А. на 10.10.2010 г. в правата му в рамките на наказателното производство като наследник по закон е встъпила неговата дъщеря**. Това се е осъществило чрез подаването на първата молба на 06.01.2022 г., с която е поискала да участва в производството като наследник на пострадало лице.

Следва да се отбележи, че в практиката си ЕСПЧ въвежда понятието „*пострадал*“ или „*жертва*“, с което назовава лицето, легитимирано да претендира нарушение на ЕКЗПЧОС. Това е физическото или юридическо лице, което е пряко или косвено засегнато от твърдяното нарушение. Като „*пряк пострадал*“ /„*пряка жертва*“/ се определят лицата, пряко засегнати от нарушението, а „*непряк пострадал*“ /„*непряка жертва*“/ са лицата, лично засегнати от нарушение срещу друго лице, имащи вА.ден личен интерес от преустановяване на нарушението. ЕСПЧ още приема, че ако прекият пострадал е починал преди внасянето на жалбата и е заявено нарушение на ЕКЗПЧОС от наследник, ЕСПЧ може все пак да признае легитимацията на близки на пострадалА.я да подадат жалба, ако правото, чието нарушаване се твърди, принадлежи към категорията на прехвърляемите права, и ако жалбоподателите демонстрират личен интерес от делото, например материален интерес, защита на личната или семейната репутация и др. /в решенията по делата *Micallef v. Malta* и *Sanles Sanles v. Spain*, ЕСПЧ е приел за легитимиран да претендира нарушение на чл. 6 ЕКЗПЧОС наследникът по закон на пряко пострадалА.я, починал по време на процеса, който наследник е встъпил в националното производство, и са наА.це имуществени последици от участието му в производството, например за заплащане на съдебни разноски/. Следва да се отбележи в тази връзка, че разпоредбата на чл. 26 от ЗОДОВ представлявала специална вътрешноправна защита на признатото от чл. 6, § 1 ЕКЗПЧОС право.

В практиката на ЕСПЧ се приема, че при намеса на трети страни в гражданското производство се прави следното разграничение: при участие на жалбоподател в производство пред националния съд само в собствено качество, периодът, който следва да се вземе под внимание, започва да тече от същата дата, докато, ако жалбоподател е заявил намерението си да продължи производството като наследник, той може да предяви оплакване за пълната продължителност на производството /решението по делото *Sadik Amet and Others v. Greece*, № 64756/01/.

Съгласно *решение № 306/22.10.2019 г. по гр. дело № 4482/2017 г. на IV г. о., решение № 48/06.04.2020 г. по гр. дело № 1610/2019 г. на IV г. о.*, основана на практиката ЕСПЧ, лицето, което е встъпило като наследник на починала страна по делото /каквото се явява ищцата, упражнила правата си по чл. 75, ал. 3 във вр. с чл. 74, ал. 2 НПК/, производството по

което е продължило извън разумния срок за това, е както процесуално, така и материалноправно легитимирано да иска и получи обезщетение за деликта по чл. 26 ЗОДОВ във вр. с чл. 6, § 1 ЕКЗПЧОС за цялата продължителност на забавеното производство. След встъпването в това производство на мястото на наследодателя си наследникът има качеството на пряко пострадал, а за предходния период – на непряко пострадал, особено когато предмет на делото е прехвърлимо/наследимо право и/или лицето демонстрира личен нематериален и/или материален интерес още приживе на наследодателя си, който е пряко пострадал от деликта - *решение № 50240 от 16.12.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4654/2021 г., IV г. о.* Ищцата обаче се явява легитимирана в качеството си на непряк пострадал и пряк пострадал /след смъртта на наследодателя си/ да претендира вредите от нарушение на чл. 6, § 1 ЕКПЧ като наследник по закон на баща си А. С.А., доколкото е встъпила в правата му в наказателния процес. Поради това предявеният от нея иск, предвид обстоятелството, че съдържа твърдения за вреди, понесени като наследник на пострадало лице, конституирал се в това си качество в наказателния процес, е допустим като предявен от лице с вА.дна процесуална легитимация. Респективно възражението на Прокуратурата на Република България, че ищцата не може да претендира обезщетение за неимуществени вреди, които се дължат на нейния починал баща и не се наследяват, се явява несъстоятелно /в този смисъл - *решение № 140/29.06.2022 г. по гр. д. № 3356/2021 г. на ВКС, III г. о./*. Нещо повече, не е необходимо разграничаване на претендираните суми поотделно за вредите, търпени в горепосочените две качества на ищцата – лично и като наследник /така *определение № 2127 от 13.07.2023 г. по ч. гр. д. № 2327/2023 г. на III г.о. на ВКС/*.

Встъпването в правата на пострадА.я обуславя процесуалната легитимация на ищцата, същата е и единствен наследник на А. С.А., но дори нА.чието на други наследници не засяга процесуалната, а е относимо към материалноправната легитимация и евентуално размера на обезщетението, ако претенцията е основателна, доколкото при процесуалното правоприемство наследниците продължават производството съобразно наследствените си квоти, респ. при преценка евентуалната забава до датата на смъртта следва да се съобрази броя на наследниците. По делото не съществува подобна необходимост, предвид представеното удостоверение за наследници, което легитимира ищцата като единствен наследник на А. С.А..

Що се отнася до възражението за недопустимост на производството поради липса на обратно действие на разпоредбата на чл. 26 ЗОДОВ /приета с ДВ бр. 98/11.12.2012 г., в сила от 15.12.2012 г./, съдът намира същото за неоснователно. Възможността за претендиране на обезщетение за неимуществени вреди вследствие на забавено правосъдие произтича от прякото действие на разпоредбата на чл. 7 от Конституцията на Република България, съгласно която държавата отговаря за вреди, причинени от незаконни актове или действия на нейни органи и длъжностни лица. Произтича и от непосредствената приложимост по чл. 5, ал. 4 КРБ на ЕКЗПЧОС, в сила за Република България от 07.09.1992 г., която закрепва правото на разглеждане на делата в разумен срок от националните съдилища. Може да се заключи следователно, че правото на ищцата, упражнено посредством предявяването на иска по чл. 26 ЗОДОВ, намира нормативно основание в ЕКЗПЧОС и КРБ, като ЗОДОВ единствено регламентира специален облекчен процесуален ред за реА.зирането на това право и представлява вътрешно правно средство за защита по смисъла на чл. 13 ЕКЗПЧОС /*решение № 50280 от 11.09.2023 г. на ВКС по гр. д. № 4210/2021 г., IV г. о./*.

По фактическия състав на претенцията:

Според разпоредбата на чл. 26, ал. 1 ЗОДОВ държавата отговаря за вредите, причинени на граждани и юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок съгласно чл. 6, § 1 ЕКЗПЧОС. Исковете по ал. 1 се разглеждат по реда на ГПК, като съдът взема предвид общата продължителност и предмета на производството, неговата фактическа и правна сложност, поведението на страните и на

техните процесуални или законни представители, поведението на останалите участници в процеса и на компетентните органи, както и други факти, които имат значение за правилното решаване на спора, например повлияло ли е и как воденото производство върху начина на живот на страната и значението на делото за нея. Тежестта на неизчерпателно посочените обстоятелства се преценява от съда с оглед конкретния спор по чл. 26 ЗОДОВ - както поотделно, така и в тяхната съвкупност, като се отчита отражението им в неимуществената сфера на засегнатото лице /така решение № 87 от 8.02.2024 г. на ВКС по гр. д. № 1088/2023 г., III г. о./.

Следва да се има предвид, че по реда на чл. 26 ЗОДОВ държавата е длъжна да обезщети само вредите, които са пряка последица от неразумно забавените действия на правозащитните органи, но не и вредите от престъплението. В тази връзка следва да се отбележи, че за нарушените права на ищцата, на които се позовава във връзка с Възродителния процес, а именно – нарушено право на личен и семеен живот и на достойнство и зачитане на личния интегритет, съществува установен специален ред за претендиране на обезщетения за претърпени имуществени и неимуществени вреди по Закона за политическата и гражданска реабилитация на репресирани лица. По реда на чл. 26 ЗОДОВ държавата е длъжна да обезщети само вредите, които са пряка последица от неразумно бавните действия на правозащитните органи, но не и вредите от престъплението. Ирелевантни за производството по чл. 26 ЗОДОВ са изложените в исковата молба твърдения за търпени неимуществени вреди, причинени от задържането на бащата на ищцата /упражнената репресия/, което довело до лишаване от основни права и на членовете на семейство му. Тези обстоятелства не корелират с фактическия състав на претенцията и ще бъдат игнорирани от съда при преценка размера на обезщетението. Освен това за пълнота следва да се посочи и, че доводите, черпени от незаконността на актовете на държавата по време на „възродителния процес“, са недопустими и на друго основание, тъй като България е ратифицирала Конвенцията през 1992 г. и тя се прилага само за факти, възникнали след ратифицирането ѝ от съответната държава /решение по допустимост на Европейската Комисия по правата на човека от 20.05.1998 г. по дело номер 39553/98 – ABİLOGLU и 96 други с/у България/.

Нормата на чл. 26 ЗОДОВ урежда самостоятелна хипотеза на отговорност на държавата за вреди, причинени на граждани и на юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок. Отговорността е деликтна. Критериите, въз основа на които съдът прави преценката си да е допуснато нарушение по чл. 6, § 1 КЗПЧОС, са посочени примерно в закона в чл. 26, ал. 2 ЗОДОВ, като са приложими стандартите, установени в практиката на ЕСПЧ. Първо се установява продължителността на релевантния период и след това се преценява да този период е разумен. Разумността се оценява с оглед обстоятелствата по делото, като се търси баланс между интересите на лицето възможно най-бързо да получи решение и необходимостта от внимателно проучване и правилно провеждане на съдебното производство. При преценката си за разумността на релевантния период, съдът прилага три критерия: 1./ сложност на делото, 2./ поведение на страната и 3./ поведение на компетентните органи - виж решение № 66/02.04.2015 г. по гр. д. № 5813/2014 г., III г. о. на ВКС и решение № 76/11.04.2016 г. по гр. д. № 5721/2015 г., III г. о. на ВКС. Единствено забавянията, които се дължат на съответните държавни органи, имащи качеството на процесуални субституенти на държавата, могат да обосноват заключението, че не е било спазено изискването за „разумен срок“.

Относно размера на дължимото обезщетение:

По приложението на чл. 26 ЗОДОВ има трайно установена практика на ВКС /решение № 306 от 22.10.2019 г. по гр. д. № 4482/2017 г., решение № 320 от 27.12.2016 г. по гр. д. № 2403/2016 г., решение № 272 от 27.01.2020 г. по гр. д. № 924/2019 г., всичките по описа на IV г., решение № 60291 от 20.12.2021 г. по гр. д. № 1406/2021 г., III г. о., решение №

60242 от 13.01.2022 г. по гр. д. № 339/2021 г., III г. о., решение № 69 от 29.04.2020 г. по гр. д. № 3169/2019 г., IV г. о. и др./, според която съдът прави преценката си дА. е допуснато нарушение на правото на разглеждане на делото в разумен срок съобразно примерно посочените в закона /чл. 26 ал. 2/ критерии, но прилага и съобразява стандартите, установени в практиката на ЕСПЧ.

ЕСПЧ е определил като важни няколко фактора, за да се реши дА. делото е сложно: естеството на фактите, които следва да бъдат установени, броя на обвиняемите и свидетелите, нуждата да се получат документи по делото /включително и от чужбина/, съединяването на делото с други дела, встъпването на други лица в процеса.

Сложността на производството е относима към преценката за обичайното необходимо време за приключването му, респ. за определяне срокът, с който е нарушен разумния срок за разглеждане на делото. Настоящият съдия-докладчик при подобни претенции използва на основание чл. 162 ГПК статистиката и най-вече индикаторът /коефициентът/ време за разглеждане /disposition time/, който сравнява броя на разрешените дела през наблюдавания период и броя на неразрешените случаи в края на наблюдавания период. Коефициентът измерва колко време е необходимо за разрешаването на даден тип дела. В конкретния случай този индикатор обаче е неподходящ, от една страна се касае за досъдебно производство, а от друга особеностите и сложността на ДП не позволяват изчисляването на срока за приключването му да подлежи на съпоставяне със статистически показатели относими към общия брой производства.

Ето защо, съдът изходи единствено от конкретните факти по делото. По ДП са били разпитани над 340 свидетели, преки пострадА. с потенциални претенции за обезщетение са около 500 лица, както и техните наследници, като всички лица са от турски произход. Не е спорна фактическата и правната му сложност, предвид, че делото е относно престъпление, от което са пострадА. стотици граждани, което предполага по-голяма продължителност на действията по разследване. Обвиненията се обосновават на многобройни факти, многобройни са и деянията, които се сочат като репресивни и извършвани по време на Възродителния процес спрямо голям брой лица. Същевременно, производството е водено срещу лица, заемащи високи длъжности, което също е затруднявало разследването.

Разследването и приключването на производството при участието на толкова много пострадА. и с подобна обществена значимост, обуславя значително по-висок период за приключването на производството, като разумният период в случая следва да се приеме за поне около 6-8 години. Процесното досъдебно производство продължава повече от 30 години. Подобна продължителност не може да бъде оправдана с необходимостта от извършването на процесуални действия, в които участват много лица, както и с пречки от процесуално естество, сред които затрудненото извършване на съдебни поръчки в чужбина, още повече, че производството е за разследване на деяния, които засягат основни човешки права, каквито са насилствената асимиляция, смяната на имена, принудителното затваряне в лагери, задължително заселване и упражняване на насилие срещу свободата на личността. Ето защо, общата продължителност на досъдебното производство до датата на предявяването на исковата молба по настоящото дело се явява прекомерна. Още повече, извършването на процесуални действия по разследване и внасяне на обвинителен акт в съда в такъв срок, че да изтече предвидената в наказателния закон абсолютна давност, се равнява на отказ от правосъдие, тъй като засегнатите от извършеното деяние лица са лишени от възможността да реА.зират правата си като пострадА. в досъдебната фаза на наказателния процес и впоследствие като частни обвинители и граждански ищци – в съдебната, като бива накарнено чувството им за справедливост и вяра в правосъдието.

От приложените по делото писмени доказателства е видно, че пострадА. от процесното деяние лица многократно са подаваА. молби за ускоряване на наказателното производство, като се установяват 94 образувани производства с такъв предмет. Това само

по себе си сочи активността на пострадА.те в рамките на процеса. Свидетелства се съдържат в приетите по делото доказателства и относно проведени многобройни разпити на пострадА.те, сред които и А. С.А.. По делото се установява, че последният не е възпрепятствал производството по никакъв начин, напротив – проявявал е готовност за съдействие на компетентните органи за разкриване на обективната истина в наказателния процес, като както той, така и неговият наследник Ф. А. А. активно са търсели информация, подобно на много други пострадА., относно развитието на досъдебното производство. Обжалването от страна на ищцата на постановлението за спиране на досъдебното производство също свидетелства за ангажираността на Ф. А. А. в процеса и се явява проява на заинтересованост от изхода на делото.

Предвид изложеното и с оглед приетите по делото писмени доказателства, настоящият състав намира, че правото на ищцата – в лично качество и като наследник на А. С.А., за разглеждане на процесното наказателно производство в разумен срок по смисъла на чл. 26 ЗОДОВ във вр. с чл. 6, §1 ЕКЗПЧОС, е накърнено. Това е така, тъй като прокуратурата не е изпълнила в пълнота задълженията си по ръководство и надзор на досъдебното производство, така че разследването да приключи в срок, своевременно да бъдат събрани релевантните доказателства, съответно да бъдат разпитани всички пострадА. лица, а обвиняемите лица – в случай на доказана вина в извършване на инкриминираните деяния – предадени на съд.

Относно неимуществените вреди съществува оборима презумпция, че неразумната продължителност на производството причинява такива, поради което по начало не е необходимо да се доказват изрично обичайните, типични неимуществени вреди, които винаги се търпят от лице, когато съдебното производство е продължило извън рамките на разумния срок, като притеснения и безпокойство за неговото развитие и от евентуален неблагоприятен изход, накърняване на чувството за справедливост и на доверието му в държавността поради забавяне на делото - *виж решение № 306/22.10.2019 г. по гр. д. № 4482/2017 г., на IV г. о. на ВКС, решение № 272 от 27.01.2020 г. по гр. д. № 924/2019 г., на IV г. о. на ВКС, решение № 48/06.04.2020 г. по гр. д. № 1610/2019 г., на IV г. о. на ВКС, решение № 6/11.02.2022 г. по гр. д. 1555/2021 г., на IV г.о. на ВКС*. В останА.те случай, на търсене и съответно установяване на увреждания над обичайното като интензитет и вид, съдът може да ги обезщети само при успешно проведено пълно главно доказване от ищеца.

За да определи справедливия размер на обезщетението по настоящия случай, решаващ мотив е нуждата от **предвидимост на съдебните решения и обезщетяване на вредите от забавеното производство по слд. № 1/1991 г. на ВОП на всички пострадА. по сходен начин**. Следва да се съобрази, че по реда на чл. 26 ЗОДОВ държавата е длъжна да обезщети само вредите, които са пряка последица от неразумно бавните действия на правозащитните органи, но не и вредите от престъплението. Размерите на обезщетенията за неимуществени вреди по посочените производства варират между 12 000 лв. и 30 000 лв. – *виж решение № 117 от 22.02.2024 г. по гр. д. № 1194/2023 г. на III г. о. на ВКС, решение № 87 от 8.02.2024 г. на ВКС по гр. д. № 1088/2023 г., III г. о., решение № 241 от 20.12.2023 г. на ВКС по гр. д. № 3717/2022 г., III г. о., решение № 50038 от 1.03.2023 г. на ВКС по гр. д. № 2093/2022 г., IV г. о., решение № 50060 от 31.03.2023 г. на ВКС по гр. д. № 2528/2022 г., IV г. о., решение № 50062 от 2.02.2024 г. на ВКС по гр. д. № 1080/2022 г., IV г. о., решение № 50280 от 11.09.2023 г. на ВКС по гр. д. № 4210/2021 г., IV г. о., решение № 50066 от 16.05.2023 г. на ВКС по гр. д. № 2088/2022 г., III г. о., решение № 50062 от 3.05.2023 г. на ВКС по гр. д. № 2077/2022 г., III г. о.*, като в последните по дата решения преобладават обезщетенията в размер на 30 000 лв.

Ищцата като единствен наследник на А. С.А. има право на обезщетение **за цялата продължителност на забавеното производство**. Настоящият съдебен състав намира, че справедливото обезщетение, което ще репарира в пълен обем понесените неимуществени

вреди /съобразно техния вид, характер, интензитет и продължителност – като обичайни, типични последици от разглеждания деликт по чл. 26 ЗОДОВ/ за нарушение по чл. 6, § 1 ЕКЗПЧОС при разследване на деянията, осъществени по време на Възродителния процес и предмет на сл. д. № 1/1991 г. на Прокуратура на Въоръжените сили, преобразувано в ДП № II-048/1999 г. по описа на ВОП – София, продължило от образуване на делото през януари 1991 г. до датата предхождащата подаване на исковата молба, възлиза на 30 000 лв. За да определи обезщетението в размер на максималния за сходните случаи, съдът съобрази и обстоятелството, че обезщетението се претендира за период **до 2023 г.** Съдът, взе предвид и общественно-икономическите отношения и отражението им към размера на неимуществените вреди към датата на подаване на исковата молба – **м.01.2023 г.**, доколкото обезщетението за претендира за период до датата на подаване на исковата молба. Обществено-икономическите условия се отразят на размера на обезщетението доколкото са израз на икономическата конюнктура, поради което тенденциите относно увеличаване средногодишния доход и разход на лице от домакинството, както и тенденцията за увеличаване на минималната работна заплата и същевременно спадане на покупателната стойност са все критерии, които следва да бъдат съобразени от съда, като израз на конкретните общественно-икономически отношения при определянето на обезщетението по чл. 52 ЗЗД.

За разликата до пълния предявен размер на исковата претенция от 120 000 лв. искът подлежи на отхвърляне като неоснователен. Присъждането на обезщетение в по-голям размер не би отговаряло на принципите на справедливостта, а и целта на обезщетението е овъзмездяването на страните за прекомерния срок, в който е продължило производството, а не неоснователното им обогатяване. Неоснователни са доводите на ответника, че за всяка година забавяне се дължи по 2000 евро. ЕКПЧ не гарантира право на обезщетение при констатация за нарушено право, а такова се присъжда по справедливост предвид множество фактори от значение за конкретния случай, обсъдените подробно в мотивите на съдебния акт. Обезщетението винаги зависи от държавата, която би била осъдена да го плати, като от значение е стандартът в съответната държава. От значение е също, че след определен брой години интензитетът на страданията намалява. По делата *Арванитаки-Роботи и др. с/у Гърция* и *Какамукас и др. с/у Гърция* ЕСПЧ е разгледал въпросът за определяне „размер на обезщетението при множество страни по едно и също производство“. В тях се приема, че на А. чието на множество съищци по едно и също производство има значение за размера на неимуществените вреди, понесени от всеки един от тях. Значението на производството за всяко едно от тези лица поотделно също оказва влияние, както и техният брой. Принадлежността към група от хора, които са решили да сезират съд на едно и също фактическо или правно основание, означава, че предимствата и недостатъците на общото производство ще бъдат споделени. Този критерий, посочен от ЕСПЧ, е приложим за всички случаи на вреди от забавено правосъдие. Размерът на обезщетението зависи от особеностите на вътрешноправните средства за защита. Следователно, сумите за обезщетения, определено по чл. 26 ЗОДОВ, могат да бъдат по-ниски от онези, присъдени от ЕСПЧ, стига да не бъдат несъразмерни спрямо практиката на ЕСПЧ и да съответстват на правната традиция и на стандарта на живот в съответната държава.

Съгласно чл. 84, ал. 3 ЗЗД при задължение от непозволено увреждане, длъжникът се смята в забава и без покана, като лихвата за неизпълнение на вземане за неимуществени вреди, произтичащо от деликт, е дължима от момента на настъпване на правопораждащия вредите юридически факта – увреждането, а не от момента на влизане в сила на съдебен акт за определяне на размера на обезщетението. В т. 4 на ТР № 3 от 22.04.2004 г. по тълкувателно гр. д. № 3/2004 г. на ОСГК на ВКС са посочени началните моменти на забавата и съответно на дължимостта на мораторната лихва в различните хипотези на чл. 2 ЗОДОВ, но не и на тези по чл. 26 ЗОДОВ, доколкото разпоредбата е приета в по-късен момент. Няма основание чл. 84, ал. 3 ЗЗД да не намира приложение и при исковите по чл. 26

ЗОДОВ като началният момент на лихвата за забава би бил различен съобразно основанието на претенцията – виж *определение № 782 от 18.11.2019 г. по гр. д. № 1937/2019 г., III г. о. на ВКС, определение № 739 от 6.11.2018 г. по гр. д. № 2631/2018 г., III г. о. на ВКС, определение № 104 от 23.02.2021 г. по гр. д. № 2869/2020 г., IV г. о. на ВКС*. Ако претенцията по чл. 26 ЗОДОВ е заведена преди приключването на производството, което се твърди, че не се разглежда в разумен срок, то вредите се дължат на бездействие на органите на съдебната власт, което се установява в производството по обезщетяване, поради което вземането за лихви за забава започва да тече от момента на предявяване на иска за тяхното установяване, т. е. от предявяването на иска, а не от датата на образуване на неприключилото производство. Доколкото процесният период е от месец януари 1991 г. до датата на исковата молба, то макар и да не е необходима покана за изпадането на ответника в забава за плащането му, то тази забава не би могла да настъпи преди изтичането на целия процесен период, за който се дължи главното парично задължение. Поради това, предявената по делото акцесорна претенция по чл. 86, ал. 1 ЗЗД за заплащане на обезщетение за забава е основателна за законната лихва върху присъжданата главница, считано от 04.01.2023 г., вместо от релевираната в исковата молба начална дата 03.01.2020 г.

По отговорността за разноски:

Предвид този изход на спора на основание чл. 10, ал. 3 ЗОДОВ Прокуратурата на Република България следва да заплати на ищеца Ф. А. А. сума в размер на **10 лв.** – държавна такса, тъй като отговорността за разноски на ответника не е обусловена от уважената част от претенцията. По делото от страна на ищеца е представено пълномощно, но не и договор за правна защита и съдействие с отбелязване на договорено и заплатено адвокатско възнаграждение, поради което такова не следва да се присъжда в полза на ищеца.

Така мотивиран, съдът

РЕШИ:

ОСЪЖДА Прокуратура на Република България, с адрес: гр. София, бул. „Витоша“ № 2 да заплати на Ф. А. А., с ЕГН *********, с постоянен адрес: с. Бойно, ул. „*****“, община КърджА., област КърджА., *на основание чл. 26 ЗОДОВ*, сумата от **30 000 лв.**, представляваща обезщетение за неимуществени вреди от нарушаване на правото на разглеждане и решаване в разумен срок по смисъла на чл. 6, § 1 от ЕКЗПЧОС на сл. дело № 1/1991 г. по описа на Прокуратура на Върховните сили, впоследствие преобразувано в сл. дело № 780-П/1998 г. по описа на ВОП-София, а сега ДП № П-048/1999 г. по описа на ВОП-София, за период от образуването му до 03.01.2023 г., ведно със законната лихва върху главницата от 04.01.2023 г. до окончателното изплащане на задължението, както и *на основание чл. 10, ал. 3 ЗОДОВ* сумата от **10 лв.** – разноски за държавна такса в настоящото производство. като **ОТХВЪРЛЯ** иска за разликата над присъдения размер от 30 000 лв. до пълния претендиран размер от 120 000 лв., както и претенцията за законна лихва върху главницата за периода от 03.01.2020 г. до 03.01.2023 г.

Решението подлежи на обжалване пред Софийския апелативен съд в двуседмичен срок от връчването на препис на страните.

Съдия при Софийски градски съд: _____